

Nærings- og fiskeridepartementet

Deres ref: 24/5057

Vår ref: HK

Dato: 12.09.2024

Akademikernes innspill til den kommende industrimeldingen

Akademikerne er hovedorganisasjonen for personer med utdanning på masternivå eller mer. Akademikerne har 13 medlemsforeninger med til sammen 265 000 medlemmer. Akademikerne takker for anledningen til å levere innspill til regjeringens kommende industrimelding og for utsatt frist til 12. september. Vi viser også til innspill fra våre foreninger Naturviterne og Tekna.

Norge går inn i en tid med arbeidskraftunderskudd. Med et stadig mer integrert nordisk og europeisk strømmarked kan vi ikke ta for gitt at billig kraft er et konkurransefortrinn for industrien. Og klima- og naturkrisen krever at norsk økonomi omstiller seg bort fra olje og gass. Samtidig er det som følge av større usikkerhet i verden økt oppmerksomhet om å trekke produksjon og verdikjeder tilbake til vesten og sterkere regionalt samarbeid.

Utviklingstrekkene gir både utfordringer og muligheter for norsk industri. Akademikerne mener investering i spisskompetanse, FOU og teknologi er nødvendig for å møte omstillingsbehovene, skape arbeidsplasser og gi norske fortrinn i et stadig tettere europeisk samarbeid.

Overordnet mener Akademikerne at den nye industripolitikken

- bør slå fast at **kunnskap og spisskompetanse skal være norske fortrinn**. Meldingen bør identifisere norske naturgitte fortrinn og den bør ha som ambisjon at spiss- og breddekompetanse på disse områdene gir konkurransefortrinn som tiltrekker til seg norske og internasjonale investeringer.
- **må fremme nye verdikjeder og forretningsmodeller som gir eksportinntekter**. Akademikerne mener meldingen også må støtte opp om utviklingen av nye verdikjeder, som benytter seg av innenlands innsatsfaktorer, og hvor sluttproduktet i verdikjeden produseres i Norge. Vi mener meldingen bør ha en romslig definisjon av industri som for eksempel inkluderer bionæringer og helsenæringer. Meldingen må tematisere utvikling av norsk industri i en mer regionalisert verden, både utfordringer og muligheter - blant annet for ny virksomhet og verdikjeder.
- **Har Parisavtalen og naturavtalen som rammer**. Akademikerne mener Montreal/Kunming-avtalens mål, Paris-avtalens mål og Norges og EUs felles miljøambisjoner må ligge til grunn for den nye industripolitikken. Tydelige miljøkrav er en driver for innovasjon og konkurransekraft. Meldingen bør vurdere hvordan industrien kan bli mer sirkulær, herunder hvordan utvikle og standardisere systemer for gjenbruk og gjenvinning av avfall og biprodukter.

Siden det er kort frist på å levere innspill konsentrerer vi oss i vårt innspill om kompetanse, FOU og noen viktige rammevilkår for industrien.

Kompetansebehovene må møtes

Norge profiterer i dag på en god grunnutdanning og god grunnleggende digital kompetanse i befolkningen, som blant annet har gjort oss gode til å ta i bruk ny teknologi og gjort oss mer produktive. Andelen med høy utdanning (master) ligger imidlertid under OECD-snittet.

Det er et betydelig behov for masterutdannede i industrien, viser [NHOs kompetansebarometer for 2023](#). Spesielt er det stor etterspørsel etter arbeidskraft med mastergrad innen teknologi og industriell produksjon, men også materialteknologi, økonomi, IKT og miljø og bærekraft. Bedriftene rapporterer at kompetansen er kritisk for å møte fremtidige utfordringer og for å drive innovasjon og effektivisering.

Norge strever med å tiltrekke seg kompetanse internasjonalt. Norsk er et lite språk, akademikere har relativt sett lavere lønn enn i mange land vi konkurrerer med og lav kronekurs gjør det mindre attraktivt å etablere seg i Norge. Nye eksportkontrollregler begrenser ytterligere tilgang på arbeidskraft blant annet innenfor akademien.

Akademikerne er opptatt av at kompetansemangel ikke blir en flaskehals i utvikling av bærekraftige løsninger og grønn industrietablering. Akademikerne mener at meldingen bør

- **sette ambisjoner og virkemidler** for hvordan Norge kan utvikle teknologi- og kompetanseklynger som tiltrekker seg spisskompetanse og som er konkurransedyktige i europeisk sammenheng. Det er nødvendig med langsiktige rammevilkår for klynger, katapulter og inkubatorer.
- **ta til orde for at Norge må utdanne og etterutdanne egen arbeidsstyrke** og ikke lene seg på rekruttering av utenlandsk spisskompetanse. Konkurransen om spisskompetanse er stor internasjonalt og rekruttering er derfor en usikker strategi for å møte kompetanseknappheten.
- **understreke at etter- og videreutdanning må være tilgjengelig for alle grupper arbeidstakere**, også høyt utdannede, for å fremme innovasjonsevne og konkurransekraft.
- **varsle at antall studieplasser innen IKT økes.**
- **understreke at utdanningene må støtte opp under de nasjonale satsingene som veikartet for grønt industriløft tegner opp**, blant annet CO2-fangst og -lagring, havvind, batteriproduksjon, sirkulærøkonomi og bioøkonomi.
- **følge opp strategien for økte investeringer i FOU i næringslivet** med konkretisering av tiltak som bidrar til å styrke kompetansen i næringslivet.

Legg til rette for forskning, utvikling og innovasjon

Næringspolitiske virkemidler skal kompensere for markedssvikter og spiller en viktig rolle for etablering, innovasjon, vekst, eksport og FoU. Særlig i utviklingsfaser hvor risikoen er høy, er det viktig med risikoavlastning fra myndighetene. Fasen fra forskning til kommersialisering er spesielt krevende og risikofyllt, og testing og utprøving av ny teknologi er særlig

kostnadskrevende og en barriere for utvikling. Akademikerne mener det næringsrettede virkemiddelapparatet bør gjøres lettere tilgjengelig slik at flere kan nyttiggjøre seg dette, og støtter det pågående arbeidet med Virkemiddelapparatet 2.0.

FOU i industrien er viktig blant annet for å utvikle teknologi for lavutslippssamfunnet og for å lykkes med industrisatsningene regjeringen har pekt ut i sitt [Veikart, grønt industriløft](#). Regjeringen har som mål å øke Norges investering i FOU til tre prosent av BNP innen 2030 der næringslivets andel utgjør to prosent. Norge er i dag langt unna FOU-målet. Status i dag er at næringslivets investering i FOU øker, men som andel av BNP går investeringene ned, ifølge [SSB](#). Statlige investeringer i forskning synker, både i form av bevilgninger over statsbudsjettet, som andel av statsbudsjettet og som andel av BNP, viser [indikatorrapporten til Forskningsrådet](#).

Akademikerne er opptatt av at forskningspolitikken og industripolitikken støtter opp under hverandre og utnytter et tett europeisk samarbeid. EU satser betydelig og i økende grad på forskning og innovasjon; på grunnforskning og teknologiutvikling; og på forskning som nøkkel til å løse store samfunnsutfordringer. Akademikerne mener det er viktig at meldingen beskriver hvordan sammenhengen mellom utdanning, forskning og innovasjon gjør seg gjeldende på industriområdet og konkretiserer tiltak som styrker innovasjon i norsk industri slik at den har konkurransekraft i Europa.

Akademikerne mener at meldingen bør

- **gjøre opp status og ambisjonene videre for Virkemiddelapparatet 2.0.** Tiltak som «én vei inn», designtenkning som rød tråd og samordning av virkemidler vil kunne bidra til et mer brukervennlig virkemiddelapparat, og at det settes av tilstrekkelig midler til å gjennomføre i tråd med de opprinnelige ambisjonene slik at flere aktører er i stand til å nyttiggjøre seg tilbudet. Langsiktighet må legges til grunn slik at vekstbedrifter med lengre utviklingsperioder har tilgang til kapital.
- **foreslå virkemidler som bidrar til å øke næringslivets investeringer i forskning og utvikling.** Norges forskningsråd bør tilføres økte bevilgninger til næringsrettede programmer for å øke omstillingstakten. Ordningen Innovasjonsprosjekter i næringslivet er underfinansiert og mange støtteverdige prosjekter får avslag. Programmet Grønn plattform som støtter omstilling fra forskning og teknologiutvikling til ferdige løsninger, må styrkes.
- **foreslå å styrke instituttsektoren slik at disse kan bidra til omstilling.** Grunnfinansieringen til de teknisk-industrielle forskningsinstituttene må økes til 25 prosent, tilsvarende nivå som mange europeiske konkurrenter.
- **foreslå at neste Langtidsplan for forskning og høyere utdanning vil innføre opptrappingsplaner på utvalgte områder viktig for Norge.** [NIFUs evaluering av langtidsplanen for forskning og høyere utdanning](#) viser at opptrappingsplanene har hatt en positiv effekt på flere områder. Evalueringen peker på at konkrete opptrappingsplaner har bidratt til å styrke forskningskapasiteten og kvaliteten på høyere utdanning og at satsingene innen teknologi, helse og bærekraftig utvikling fått et løft.
- **slå fast fortsatt satsing på Horisont Europa og videreføring av Retur-EU.**

- **ta til orde for å styrke medfinansieringsordningen for deltakelse i Digital Europa.** En utvidet medfinansieringsordning som dekker inn noe av gapet mellom EUs finansiering og deltakernes faktiske kostnader vil redusere risiko for norske virksomheter og utløse private investeringer som gir innovasjon, grønn omstilling og konkurransekraft.
- **foreslå tiltak som konkretiserer strategien for FOU i næringslivet.** Et forslag som bør vurderes er at **staten bruker sine eierposisjoner i private virksomheter** og som investor gjennom statlige investeringsfond til å fremme FoU-intensiteten i norsk næringsliv. Virksomheter med høy statlig eierandel bør beholde kjernefunksjoner som forskning, utvikling og hovedkontorfunksjoner i Norge.
- **Varsle en styrket satsing på bio- og sirkulærøkonomi.** Varsle en opptrapping av satsingen på Bionova for å fremme innovasjon og utvikling av nye produkter innenfor jordbruk, skogbruk, fiskeri og havbruk.

Gode og forutsigbare rammevilkår

Gode og forutsigbare rammevilkår er viktig for bedriftenes konkurranseevne og nyetableringer. Strengt miljøkrav stimulerer til innovasjon og bidrar til utvikling av teknologi og bærekraftige løsninger i prosessindustrien og leverandørindustrien. Strengt krav kan også gi norske eksportbedrifter fortrinn i et europeisk indre marked som i stadig større grad vil etterspørre grønne produkter og tjenester.

Akademikerne mener at skatte- og avgiftssystemet må stimulere til natur- og klimavennlig næringsvirksomhet. Vi støtter en trinnvis opptrapping av CO₂-avgiften og utvidelse av virkeområdet slik at den dekker flere utslipp. Det er viktig at klimapolitikken er forutsigbar, langsiktig og omforent slik at den har tillit og utløser klimavennlige investeringer og tiltak i industrien.

Formuesskatt. Dagens formuesskatt er problematisk for oppstarts- og vekstselskaper. De kan i en del tilfeller verdsettes høyt basert på en forventning i markedet om høy fremtidig avkastning. Det gjør at formuesskatten treffer urimelig hardt. Det er videre en utfordring at utenlandske bedriftseiere er unntatt fra den samme skatten. Økt formuesskatt har også bidratt til at sentrale investorer i oppstarts- og vekstselskaper, har flyttet ut av landet.

Ansatteopsjoner. Fra 1. januar 2022 fikk vi nye regler om skattelegging av ansatteopsjoner i oppstarts- og vekstselskaper. Under den nye ordningen vil aksjeopsjoner i arbeidsforhold i oppstarts- og vekstselskaper skattelegges som kapitalinntekt, og først ved realisasjon av aksjene. Vi har støttet hovedelementene i den nye ordningen, men mener at grensene bør økes ytterligere.

Kunnskapsintensive bedrifter trenger ofte lang utviklingstid før selskapets tjenester og produkter kan kommersialiseres, som for eksempel innen biotech, livsvitenskap og avansert materialer og teknologi. Stortinget ba i juni regjeringen gjøre endringer i opsjonsskatteregelverket slik at den skal gjelde for bedrifter som har maksimalt 150 ansatte, har vært i drift i 12 år og en balansesum på maks 200 millioner kroner. Det er viktig at dette følges opp.

EØS er den viktigste handelsavtalen Norge har med utlandet og EU er det viktigste markedet for norske eksportører. Akademikerne er opptatt av at norske virksomheter skal ha like gode konkurranseforhold som andre virksomheter i EU/EØS. Akademikerne mener økt regionalisering må møtes med en mer aktiv europapolitikk.

Akademikerne er bekymret for om Norge klarer å oppdatere og implementere nye regler og ny lovgivning fra EU fort nok. Videre tar det for lang tid å vurdere om rettsakter er EØS-relevante. For det tredje er det uheldig dersom Norge ikke slutter seg til EU-mekanismer som gir norsk næringsliv og industri selv det ikke anses EØS-relevant. Til sist, er det en utfordring at EU-regelverk først sendes på høring når nye direktiver skal implementeres i norsk lov- og regelverk. Handlingsrommet er svært begrenset så sent i prosessen. Akademikerne mener at meldingen bør

- **adressere utfordringene ved dagens innretning av formuesskatten.** Slik den er innrettet påvirker den norsk næringsliv negativt, særlig gjelder dette oppstarts- og vekstbedrifter og deres investeringer i forskning, utvikling og innovasjon.
- **Foreslå endringer i opsjonsbeskatningen i tråd med Stortingets vedtak.**
- **tegne ut en mer aktiv europapolitikk** og fasilitere at norske aktørers synspunkter blir spilt inn før beslutningene i EU fattes, rettsakter må raskt vurderes som EØS-relevante eller ei og til sist må de raskt implementeres for å sikre norske interesser og konkurransekraft.

Akademikerne er opptatt av at den grønne omstillingen skal være sosialt bærekraftig. En politikk som fordeler byrdene vil få større oppslutning hos innbyggerne. Rettferdig omstilling betyr at arbeidstakerne har medbestemmelse i virksomhetens omstilling; kompetanse og ferdigheter som gjør dem mobile og omstillingsdyktige; at det sosiale sikkerhetsnettet er godt og legger til rette for omskolering og kompetanseheving.

Med vennlig hilsen,
Akademikerne

Lise Lyngsnes Randeberg
Leder